

Tibɔnyaan ti
MATIU
 ŋmee ti na

*Yesu Kristo aayaajatiib ponn ni aayimbil
 (Luk 3.23-38)*

¹ Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigbar kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob, Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn, Nasonn mu ma Salmonn,

⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la. Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶ Jese mu ma Ubɔr David.

David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija, Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram, Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas, Ahas mu ma Hesehia,

¹⁰ Hesehia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn, Amonn mu ma Josia,

¹¹ Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilon na.

¹² Baah chuu bi ki di buen Babilon ni na, nee aapuwɔb le

Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,
¹³ Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim,
 Eliakim mu ma Asor,

¹⁴ Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim,
 Akim mu ma Eliud,

¹⁵ Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann,
 Matann mu ma Jakob,

¹⁶ Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.

Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.

¹⁷ Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubər David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babiloŋ aatiŋ ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babiloŋ ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

Baah ma Yesu Kristo pu na

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbər Aafuur Nyaan pu. ¹⁹ Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u iniməon. U ŋa nlandak ke u loon ki yii u. ²⁰ Waah dakl tibər ngbaan kina na, le u kan Uwumbər aatuun ubaa tidar ponn ni. Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubər David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbər Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu,* ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²² Nimina məmək nan ŋa ke ni gbiin Uwumbər aah nan cha waabəabr len pu na ke, ²³ “Usapəon u kaa nyi uja

---

* 1:21 : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbər gaa timi lii”.

na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Immanuel aatataa le ye ke “Uwumbør bi ti chee”.)

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan ɲa Uwumbør aatuun aah tuk u ke u ɲa pu na, le ki yoor Mari di ɲa upuu. ²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

2

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wɔb na

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatiɲ ponn ni la, ki bi Judea aatiɲ ni na, n-yoonn mu Herod ye ubør na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wɔb ki dan Jerusalem, ² ki nan baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab* aabør na, u bi la chee? Ti kan waanɲmabil liwipuul wɔb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³ Ubør Herod, ni Jerusalem aatiɲ aanib mɔmɔk aah ɲun tibør ngbaan na, le ti muk bi. ⁴ Le u yin Uwumbør aatotoorninkpiib ni Uwumbør aakaal aamɔmɔkb mɔmɔk, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵ Le bi tuk u, “Betlehem aatiɲ, ki bi Judea aatiɲ ni na; ba pu? Uwumbør aabɔnabr aah nan ɲmee pu na sɔ:

⁶ ‘Sin Betlehem aatiɲ, ki bi Judea aatiɲ ni na,
saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni;
ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni,
ki ga li ye Uwumbør aanib Israel yaab aayidaan.’ ”†

⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔɔl ni, le ki baa bi, “Liɲmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti

† 1:23 : Lik Aisaya 7.14. * 2:2 : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la.

† 2:6 : Lik Maika 5.2.

bee ubo ngbaan aabər mbaməm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u.”

⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan liŋmabil li bi nan kan liwipuul wəb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham. ¹⁰ Baah kan liŋmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki məəni. ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitiŋ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakər ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹² Le Uwumbər nan tuk bi tidanƷ ponn ni ke bi taa ki gir buen ubər Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijpt aatiŋ ni pu na

¹³ Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbər aatuun tidanƷ ponn ni. Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatiŋ ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubər Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

¹⁴ N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, ¹⁵ ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ŋa kina ke ni gbiin Uwumbər aah nan cha waabənabr len pu na, ke Uwumbər bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatiŋ ni.”‡

Ubər Herod aah ku mbim pu na

¹⁶ Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ŋmann u la. Le u gee liŋuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi məmək ye ŋibin ŋilee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb

---

‡ 2:15 : Lik Hosea 11.1.

ngbaan ke bi kan liɲmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

¹⁷ Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr Jeremia aah nan len pu na ke,

¹⁸ “Bi ɲun kifuuk Rama aatiɲ ni,
ki ye ikpowiil aafuuk la.

Rachel le wii waabim pu,

bi məmək kpo a,

le ubaa aan ɲmaa sɔɲ usui.”§

Josef aah di Yesu nyan ni Ijipt aatiɲ ni pu na

¹⁹ Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijipt aatiɲ ni na, kan Uwumbør aatuun tidanɲ ni. ²⁰ Le Uwumbør aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatiɲ ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatiɲ ni.

²² Le u ɲun ke Ubør Herod aabo Akelaus jin ute aanaan Judea aatiɲ ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbør tuk u tidanɲ ni waah ga li cha nin chee na. ²³ Le u buen kitinɲ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatiɲ ni na. Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatiɲ aanii la.

3

Jɔnn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbør aabør pu na

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

¹ N-yoonn ngbaan le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatiɲ ni, ² le ki mooni, “Kpeln nimi

---

§ 2:18 : Lik Jeremia 31.15.

aabimbin man. Uwumbør aanaan peen ni a.”³ Uwumbør aabønabr Aisaya nan len Jønn aabør ke,
 “Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

‘Toor Uwumbør aasan man,
 ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.’ ”*

⁴ Jønn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchaŋ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim mòmøk ni, ni Jøddann aamøol aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbør. Le Jønn muin bi nnyun ni, Jøddann aamøol ni.

⁷ Le Jønn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab[†] pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ŋma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni?
⁸ Ni li tun lituln li ga møk ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbør ga ŋmaa di ŋitakpal ŋimina kpaln Abraham aayaabitiib, ¹⁰ hali dandana wee Uwumbør toor kichøk ke u ti gaa isui. Isui imøk kaa lu ŋisubil ŋi ŋan na, u ga gaa i, ki di ŋa mmii ni. ¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki møk ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ŋeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbør Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹² U joo waayikpimbik uŋaal ni, u ti char waajikaar, ki ga di njikaabim ŋa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni.”

*Waaŋ muin Yesu nnyun ni pu na
 (Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)*

---

* 3:3 : Lik Aisaya 40.3. † 3:7 : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamøm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jõnn chee, Jõddann aamõl ni, ki ban ke Jõnn muin u nnyun ni.

¹⁴ Le Jõnn aa kii, le ki len ke, “Ni ñan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

¹⁵ Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni ñan ke ti ña Uwumbõr aah ban pu na mãmøk.”

Le Jõnn kii ki muin u nnyun ni. ¹⁶ Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbõr Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tøj u pu. ¹⁷ Le u ñun nneel len paacham ke, “Njapõon u m gee u na sõ. Nnimbil gbiin u.” ‡

4

Kinimbõj aah tøj Yesu pu na

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbõr Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbõj ti tøj u. ² Yesu nan lul bumõb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³ Le kinimbõj u tøjni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbõr Aajapõon kan, bui ñitakpal ñimina aan ñi kpaln tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni ñmee Uwumbõr Aagbanj ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ñmaa tii unii limõfal. Limõboln limøk nyan ni Uwumbõr aamõb ni na le ga tii unii limõfal.’ ”*

⁵ Le kinimbõj di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u tøj Uwumbõr Aadichal paab, ⁶ le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbõr Aajapõon kan, lir ni kitij. Ni ñmee Uwumbõr Aagbanj ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si biñaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’ ”†

‡ 3:17 : Lik Aisaya 42.1. * 4:4 : Lik Ikaal 8.3. † 4:6 : Lik Ilahn 91.11-12.

⁷ Le Yesu bui ki ke, “Ni ki ηmee Uwumbør Aagbarη ni ke, ‘Taa tøn Aadindaan Uwumbør.’ ” ‡

⁸ Le kinimbørη ki yoor u buen lijool li føk sakpen na paab, le ki ti møk u dulnyaa aanaan mømøk, ni mu aanyaan, ⁹ le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitij ki pak mi kan, m ga di nimina mømøk di tii si.”

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, “Kinimbørη, li cha. Ni ηmee Uwumbør Aagbarη ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbør ki dii uma baanja.’ ” §

¹¹ Le kinimbørη siir cha u. Le Uwumbør aatuuntiib dan nan ter u.

*Yesu aah piin waatuln Galilee aatij ni pu na
(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)*

¹² Yesu nan ηun ke bi chuu Jønν ki di ηa kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee. ¹³ U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitij ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatij la. ¹⁴ Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbør aabønabr Aisaya aah nan len pu na ke,

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatij

ki bi Jøødann aamøødapuul, nnyusakpem wøb,
aan bi yin ki ke Galilee aatij,

ηinibol mømøk aabørη aah ηmal tøb ponν ni nin chee
na,

¹⁶ nima aanib bi bi mbømbøøn ni na kan nwiihn sakpiin.

Binib bi bi mbømbøøn ni, ki san nkun ijawaan na,

nwiihn woln bi pu.”*

¹⁷ N-yoonν ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbør aanaan peen ni a.”

---

‡ 4:7 : Lik Ikaal 6.16. § 4:10 : Lik Ikaal 6.13. * 4:16 : Lik Aisaya 9.1-2.

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipɔɔk nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la. ¹⁹ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ²⁰ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr le ki dii u.

²¹ Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buɔɔb ni, ki bi leɔni baapɔr. Le Yesu yin bi. ²² Libuul ngbaan ni le bi siir cha buɔɔb ngbaan ni bite le ki dii u.

Yesu aah mooni Uwumbɔr aabɔr ki cha bibum pɔɔk pu na

(Luk 6.17-19)

²³ Le Yesu bɔ dii Galilee aatim mɔmɔk ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔɔ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk. ²⁴ Le waayimbil moon Siria aatim mɔmɔk ni. Le bi joo ni bibum mɔmɔk u chee, binib bi iween aabɔɔ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ɔibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi mɔmɔk pɔɔk. ²⁵ Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitij ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatij ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jɔɔdann aamɔɔdapuul, ki dii u.

5

Binib aah ga ɔa pu ki kan Uwumbɔr aanyoor na

(Luk 6.20-23)

¹ Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. ² Le u waar umɔb ki bui bi ke:

- ³ Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbør wøb na,
waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbør aanaan.
- ⁴ Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na,
Uwumbør aanyoor bi bi pu; u ga sɔŋ bisui.
- ⁵ Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbør aanyoor bi bi pu.
Bima le ga li yeh dulnyaa wee.
- ⁶ Binib bi aanibil man ke bi li ye bininyaam na,
Uwumbør aanyoor bi bi pu. Binibil ga gbiin.
- ⁷ Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbør aanyoor bi bi pu.
U mu ga san bi kinimbaak.
- ⁸ Binib bi dii Uwumbør ni bisui mɔmɔk na, waanyoor bi bi
pu.
Bima le ga kan uma Uwumbør.
- ⁹ Binib bi par kijaak na, Uwumbør aanyoor bi bi pu.
U ga len ke bi ye waabim.
- ¹⁰ Binib bi ji falaa Uwumbør aasan aadiim pu na,
waanyoor bi bi pu.
Bima le yeh uma Uwumbør aanaan.
- ¹¹ “Binib yaa sii nimi ki ŋa nimi falaa ki mɔln inyamɔn
mɔmɔk aabɔŋ ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan,
Uwumbør aanyoor bi ni pu. ¹² Ni li kpa mpopiin sakpen,
ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le
bi nan ŋa Uwumbør aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na
falaa.”

Uwumbør aanib aah naahn n-yaan ni nwiihn pu na
(*Mak 9.50; Luk 14.34-35*)

- ¹³ “Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan.
N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki
ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Mu aa ki bi tibør tibaa ni. Bi
ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.
- ¹⁴ “Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib
aanibil. Kitisakperŋ ki bi ligongoln paab na aan ŋmaa
bør. ¹⁵ Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil chij u pu.

U ga di u tərj tiwan paab la, le u woln kidiik məmək ponn ni nwiihn. ¹⁶ Ni li bi kina man. Cha binib məmək kan nimi aawiihn aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbər u bi paacham na.”

Uwumbər aakaal aaməkm

¹⁷ “Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbər aakaal ni Waabənbabr aabər. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan ɲa taah len pu na məmək chub la. ¹⁸ M tuk nimi mbamən la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see mu aah len pu na məmək ɲa. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan məmək ga li beenin bi. ¹⁹ Nima pu na, unii umək yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mək binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbər aanaan ni. Unii umək kii nkaal ngbaan, ki mək binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbər aanaan ni. ²⁰ M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa ɲan ki jer Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab* aabimbin kan, naan koo ni Uwumbər aanaan ni.”

Binib taa li gee lijuul

²¹ “Ni ɲun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibər.’† ²² Min le tuk nimi ke unii umək gee lijuul una aabo pu na, bi ga ji u tibər. Unii umək tuk una aabo, ‘Saa bi tibər tibiaa ni,’ bibəjirb aaninkpiib ga ji u tibər. Unii umək tuk una aabo ke, ‘Si uɲər’ na, u ɲeer u koo mmii mu kaan junn na ni. ²³ Aa yaa bi Uwumbər Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbər ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴ di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbər ipiin ngbaan.

---

* 5:20 : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbaməm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln. † 5:21 : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17.

²⁵ “Aa ni unii yaa kpa tibor, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si na ubojir aanaal ni, ubojir mu taa di si na kiyondiik aaninkpel aanaal ni, ke u di si na kiyondiik ni. ²⁶ M tuk si mbamon la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil momok doo na.”

Kidagook aabor

²⁷ “Ni nun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gor kidagook.’[‡] ²⁸ Min le tuk nimi ke unii umok kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gor kidagook usui ni la. ²⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa ton si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yoli kan, ni soor ni tiwon momok koo mmii mu kaan junna ni. ³⁰ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa ton si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yoli kan, ni soor ni tiwon momok koo mmii mu kaan junna ni.”

Uja taa jenn upuu

(Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u nmee kigban, ki di tii u ki mok ke u jenn u.’[§] ³² Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gor kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u na u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

³³ “Ni nun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbor nnyamon pu, ke aa yaa puu Uwumbor kan, na saah len pu na.’ ³⁴ Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbor. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbor aaborjal la. ³⁵ Ni taa puu kitin mu; ba pu? kitin ye

[‡] 5:27 : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18.   [§] 5:31 : Lik Ikaal 24.1-4.

Uwumbør aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbør u ye Ubørkpaan na aatiŋ la. ³⁶Taa puu aayil; ba pu? saan ŋmaa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikpipiin, kaan ŋmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibɔŋ. ³⁷Ni po len ke ‘Een’, bee ‘Aayii’. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa ŋan.”

Naah ga ŋa binib bi ŋa nimi bakaa na pu na
(Luk 6.29-30)

³⁸“Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Unii yaa chuu lokr aanibil kan, bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.’* ³⁹Min le tuk nimi: unii yaa ŋa si bakaa kan, taa giin u waah ŋa si pu na. Unii yaa faa si aañangii aataapak kan, aa cha u faa aañangan aataapak mu. ⁴⁰Unii yaa ban u di si buen bibɔjirb chee ke u ti gaa saabɔkul kan, tiin u saakekeln mu. ⁴¹Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. ⁴²Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii.”

Naah ga ŋa nimi aadim pu na
(Luk 6.27-28, 32-36)

⁴³“Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Li gee aana aabo ki nan saadin.’† ⁴⁴Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, ‘Uwumbør ŋa tinyoor ŋa ni pu;’ ki ŋa binib bi nan nimi na tiŋann,] ki mee Uwumbør ki tii binib bi ŋani nimi falaa ki muk nimi na. ⁴⁵Ni yaa ŋani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbør u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na. ⁴⁶Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbør chee ee?

* 5:38 : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21. † 5:43 : Lik Liifai Yaab 19.18.

Bilampoogaab mu gee binib bi gee bi na la. ⁴⁷ Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ŋan ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbør aasan na mu ŋani kina la. ⁴⁸ Nima pu na, ni li bi mbaməm, ke Nite Uwumbør u bi paacham na aah bi pu na.”

6

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

¹ “Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa ŋani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbør u bi paacham na chee.

² “Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilonj gbaa ke biŋmaŋmannim aah ŋani pu mmeen aadir ni, ni kitinj ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ³ Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aangan li nyi aanganii aah ŋa pu na. ⁴ Tii u libool ni. Le Aate Uwumbør u kan saah ŋa pu libool ni na ga pa si binib aanimbil ni.”

Naah ga mee Uwumbør pu na (Luk 11.2-4)

⁵ “Ni yaa mee Uwumbør kan, ni taa mee u ke biŋmaŋmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitinj ponn ni ki mee Uwumbør, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ⁶ Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbør kan, koo saadiik ni, ki di jaalenj piin, ki mee Aate Uwumbør u bi libool ni na. Le Aate Uwumbør u kan saah ŋani pu libool ni na ga tii si tinyoor.

⁷ “Ni yaa mee Uwumbør kan, ni taa len yəl yəl aabør ke binib bi kaa dii Uwumbør aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbør ŋun.

⁸ Ni taa ŋani ke baah ŋani pu na; Nite Uwumbør nyi naah

ban tiwan ni na, naa kee mee u. ⁹ Ni yaa mee Uwumbør kan, bui ke,

‘Tite Uwumbør u bi paacham na,
cha binib li san saayimbil.

¹⁰ Saanaan dan.

Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni
ke baah ɲani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi,
ke ti mu aah di cha pinn binib
bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntəɲ.

Nyan timi kinimbəɲ aarjaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpəɔn,

ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.]

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbør u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbør mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul buməb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul buməb kan, ni taa bii ninimbil wəb ke biɲmaɲmannim aah ɲani pu na; bi bii binimbil wəb ke binib bee ke bi lul buməb. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul buməb kan, finn aanimbil wəb, ki di nkpan ɲmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul buməb. Aate Uwumbør u bi libəəl ni na le ga bee. Le Aate Uwumbør u kan saah ɲa pu libəəl ni na tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal

(Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ɲipulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki

nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbør do. Idundur ni ñipulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn
(Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin mòmøk ga li gbii nwiihn la. ²³ Aanimbil yaa jòb kan, saabimbin mòmøk ga li gbii mbòmboòn la. Aanimbil li tii si nwiihn na yaa boòn kan, aa bi mbòmboòn sakpiin ni la.”

Uwumbør ni liwangol
(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ñmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aacharj ni, le ki lik uken fam. Naan ñmaa dii Uwumbør ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ Limofal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu ñipil ni. Nite Uwumbør u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn ni ubaa ga ñmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbør aah siin pu na aa?*

²⁸ “Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubør Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ñjan ke mmopuun aah ñjan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki

---

* 6:27 : Bee “...aan ki di lisañ libaa kpee waafòfòk pu uu?”

ga fe wu mmii fen, le Uwumbør ɲa ti mmopuun mu ɲan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbør ki kii mbaməm la. U ga tii nimi.

³¹ “Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ ³² Tiwan ngbaan məmək pu le binib bi kaa dii Uwumbør aasan na aanibil man. Nite Uwumbør u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan məmək. ³³ Ni li ban Uwumbør aanaan, ni waasayaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan məmək kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabør muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen aabør. Ni yaa dakl din aabør din kan, ni ɲeer kina la.”

7

Ni taa galni binib

(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ “Ni taa galn binib, aan Uwumbør mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbør mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbør mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ɲa aa lik ki waa lidəchəl li bi aana aabo aanibil ni na, kaa tee waa jaatəlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ɲa kinye ki bui aana aabo, ‘Cha m nyan lidəchəl li bi aanibil ni na,’ ka jaatəlk bi aayaan ni? ⁵ Sin uɲmanɲmann umina, chuu nyan jaatəlk ngbaan aanibil ni waahr, aan ki li waa mbaməm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidəchəl.

⁶ “Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibə. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaaan di tii igbeer. I ga taa taa mu pu.”

Naah ga li mee Uwumbør pu na

(Luk 11.9-13)

⁷ “Ni li mee Uwumbør man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbør chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaaleɲ man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umək mee Uwumbør na, u ga

tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaalen na, u ga piir tii u. ⁹ Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ɲan na ki tii nimi aabim kan, ɲmaninkabaa Nite Uwumbɔr u bi paacham na le aan di tiwan ni ɲan na ki di tii binib bi mee u na aa?

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li ɲani nimi pu na mɔmɔk, ni mu li ɲani bi kina. Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aabɔr le mək kina.”

*Naah ga dii pu na
(Luk 13.24)*

¹³ “Ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junn na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisamɔb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴ Nsan mu cha limɔfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisamɔb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

*Naah ga ɲa pu ki bee binib aabimbin na
(Luk 6.43-44)*

¹⁵ “Ni li nyi binyamɔndam bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr na. Bi ɲmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ɲisapol ɲi ga bii nimi na. ¹⁶ Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ɲmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ɲmaa lu saasaa aa? ¹⁷ Isui imək ɲan na ga lu ɲisubil ɲi ɲan na la. Isui i kaa ɲan na ga lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na la. ¹⁸ Busub bu ɲan na aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na. Busub bu kaa ɲan na mu aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi ɲan na. ¹⁹ Busub bumək kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na kan, bi ga gaa bu, ki di ɲa mmii ni. ²⁰ Nima pu na, baah ɲa pu na le ga cha ni bee biɲmanɲmannim bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na.”

*Binib bi ga koo Uwumbør aanaan ni na
(Luk 13.25-27)*

²¹ “Naa ye binib bimøk yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbør aanaan ni. Binib bi ɲani Nte Uwumbør u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²² Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbør aabør saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijnjiir aatun saayimbil pu.’ ²³ Le m ga tuk bi, ‘Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.’ ”

*Bidimaab bilee aabør
(Luk 6.47-49)*

²⁴ “Nima pu na, unii umøk ɲun maabør ngbaan ki ɲani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na. ²⁵ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶ “Unii umøk ɲun maabør ngbaan, kaa ɲani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapɔɔn

²⁸ Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibør ti na, le ni gar kinipaak ngbaan. ²⁹ U tuk bi ke unii u kpa Uwumbør aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbør aakaal aamòmøk b aah tuk bi pu na.

8

*Yesu aah cha ukɔndaan pɔək pu na
(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)*

¹ Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kinipaak sakpej dii u. ² Le ukɔndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan

unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ŋmaa cha m pɔɔk.”

³ Le Yesu taln uŋaal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk a.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk. ⁴ Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

Yesu aah cha butɔb aajab aaninkpel aatutunn pɔɔk pu na

(Luk 7.1-10)

⁵ Yesu nan koo Kapenaum aatiŋ ni. Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gaŋ u ki bui u, ⁶ “Ndindaan, maatutunn dɔ linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷ Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween sɔŋ.”

⁸ Le u bui u, “Ndindaan, maa ŋeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pɔɔk’ kan, maatutunn ngbaan ga pɔɔk. ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiija, ‘ŋa kina,’ le u ŋa.”

¹⁰ Yesu aah ŋun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbamɔn la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina. ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbɔr aanaan ni. ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbɔr ga chuu nyan bi lipaal mbɔmbɔɔn aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ŋmɔ ŋinyin nima chee.” ¹³ Tɔ, le u bui butɔb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, ni ŋa kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pɔɔk.

Yesu aah cha bibum pam pɔɔk pu na
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. ¹⁵ Le Yesu meeh uŋaal. Le uwon sɔŋ. Le u fii, ki chann u tichann.

¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibɔr baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha bibum mɔmɔk mu pɔɔk. ¹⁷ U ŋa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”*

Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Umɔmɔkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mɔk.”

²⁰ Le Yesu bui u, “Iŋɔk kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibɔn Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²² Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub tɔb.”

Yesu aah ŋa pu ki cha kibuy ŋmin na
(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Le Yesu koo buɔɔb ni. Le waadidiliib mu dii u. ²⁴ Baah chuun nnyun ni cha na le kibuy ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin buɔɔb pu. Yesu nan dɔ geen. ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

---

* 8:17 : Lik Aisaya 53.4.

²⁶ Le u bui bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbaməm.” Le u fii ki kae kibuj ni nnyun. Le kibuj ni nnyun mək ŋmin chii.

²⁷ Ni nan gar bi pam. Le bi baa təb, “Ba aanibol le na? Hali kibuj ni nnyun kii waaməb.”

Yesu aah cha biwaab bilee pəək pu na
(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatiŋ ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan ŋmaa jer nima chee. ²⁹ Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbər Aajapəən, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan ŋa timi falaa n-yoonn aah kaa kee ŋeer buyoonn aa?”

³⁰ Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹ Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gaŋ Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³² Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan məmək san sunn liməəgongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³ Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitij ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pəək pu na, ni tibər ngbaan məmək. ³⁴ Kitij ngbaan aanib aah ŋun kina na, le bi məmək dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gaŋ u ke u nyan baatiŋ ni.

9

Yesu aah cha uja u aawon faan na pəək pu na
(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Le u gir koo buŋəb ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatiŋ ni. ² Le bijab bibaa luln ni uja u aawon faan

na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamöm pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³ Waah len kina na, le Uwumbör aakaal aamömökb bibaa daktl bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbör la.”

⁴ Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba ŋa ni dak ilandak i kaa ŋan na nisui ni? ⁵ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pöö aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pöö? ⁶ M ga mäk nimi ke min Unibön Aabo kpa mpöön dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun.

⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyuŋ Uwumbör u tii unibön mpöön kina na.

*Yesu aah yin Matiu pu na
(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)*

⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba ŋa nimi aamömökr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹² Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dökta, see binib bi bun na le ban dökta.

¹³ Uwumbör Aagbarj len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tōb kinimbaak la.* Li cha ki ti bae tibör ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin

---

* 9:13 : Lik Hosea 6.6.

bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.”]

Kimɔlul aabər
(*Mak 2.18-22; Luk 5.33-39*)

¹⁴ Le Jɔnn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul bumɔb kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni bumɔb?”

¹⁵ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ŋmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepɔln aageln lej libɔkukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Liboln ngbaan ga jer njan yaan.

¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kilooɔɔŋ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(*Mak 5.21-43; Luk 8.40-56*)

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aɔɔa paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir ŋibin kipiik ni ŋilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuɔɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabɔkul kan, u ga pɔɔk.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii njwul, ki faa kifuuk. ²⁴ Le u bui bi, “Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu uɲaal, le u fii. ²⁶ Le bi mooni tibør ngbaan itingbaan mòmək ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, “David Aayaabil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga ɲmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni ɲa kina ki tii nimi.” ³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan mòmək ni.

Yesu aah cha ubir pəək pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na. ³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiɲ ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpəən ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bə dii ntisakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbør aabər, ki mooni Uwumbør aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəɲ mòmək na, ni binib bimək kaa pəə na pəək.

³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yɔl ki dɔ kitin, kaa kpa upihkpaal na la. ³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir. ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

10

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee

(Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpɔɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sɔ: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapɔɔn na, ni Jɔnn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln

(Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbɔr aabɔr ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatiŋ ni, ki taa buen Samaria yaab aatiŋ kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbɔr aabɔr ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bibum pɔɔk, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikɔndam pɔɔk, ki nyan tiyayaar ni bipɔnib binib ni. Ni kan mpɔɔn, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpalɔnn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na

pu, ki taa li joo n̄inaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni n̄an ke ututunn m̄m̄m̄k̄ ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitij kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumb̄r aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumb̄r aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitij kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aab̄r kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵ M tuk nimi mbam̄n la, bundaln Uwumb̄r ga nan ji binib tib̄r na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

*Binib aah ga n̄a Yesu aanib falaa pu na
(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)*

¹⁶ “M ga tun nimi, ni ti moon Uwumb̄r aab̄r. Ni ga li bi ke ipiih i bi n̄isapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke n̄inanjel aah bi pu na. ¹⁷ Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tib̄r, ki gbaa nimi n̄inaalab m̄meen aadir ni. ¹⁸ M pu, le ntim aaninkpiib ni bib̄rb ga ji nimi tib̄r. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tib̄nyaan tee. ¹⁹ Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumb̄r Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; ²⁰ naa ye nimi le ga len, Nite Uwumb̄r Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

²¹ “Binib ga di binaabitiib n̄a binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim n̄a binib aanjaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ²² Le binib m̄m̄m̄k̄ ga li nan nimi m pu. Unii um̄k̄ jin lim̄r ki dii mi ki ti saa lim̄fal aadoon na, uma le ga n̄mar. ²³ Bi yaa n̄a nimi falaa kitij kibaa ni kan, ni san buen kitij kiken ni.

M tuk nimi mbamøn la, buyoonn min Unibøn Aabo ga nan gir ni na, naan kee bō dii Israel yaab aatim mōmōk ni, ki doo.

²⁴ “Unii u bae mbaem na aa jer waamōmōkr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan. ²⁵ Unii u bae mbaem na yaa bi ke waamōmōkr aah bi pu na kan, cha unimbil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unimbil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbōjdaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbōjdam aa?”

Ni li san Uwumbōr baanja

(Luk 12.2-7)

²⁶ “Ni taa san binib ijawaan man. Tibōbōrkaan mōmōk ga kpiir. Tibōr timōk bō na, ti ga nyan mpaan pu. ²⁷ Maah tuk nimi tibōr ti libōol ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibōr ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. ²⁸ Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ŋmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ŋmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbōr u ga ŋmaa bii tiwon ni nwiin mōmōk mmii mu kaan junn na ponn ni na. ²⁹ Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbōr yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitiŋ. ³⁰ Uwumbōr nyi nimi aayikpir aakahm. ³¹ Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanimbil ni ke aa ye Yesu yoo la

(Luk 12.8-9)

³² “Unii umōk len binib aanimbil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbōr u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ³³ Unii umōk len binib aanimbil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbōr u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpa a kimōbaan

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib mɔmɔk li kpaa kimɔbaan. M pu, le butɔb ga li bi. ³⁵ M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapɔɔn mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.*

³⁷ “Unii umɔk gee ute, bee una ki jer mi na, waa ɲeer u le ye maadidiir. Unii umɔk gee ujaɔɔn, bee ubisal ki jer mi na, u mu aa ɲeer u le ye maadidiir. ³⁸ Unii umɔk kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waa ɲeer u le ye maadidiir.

³⁹ “Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Uwumbɔr aah ga pa binib pu na

(Mak 9.41)

⁴⁰ “Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa *Uwumbɔr* u tun ni mi na le na. ⁴¹ Unii yaa gaa *Uwumbɔr* aabɔnabr kan, waah ye *Uwumbɔr* aabɔnabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan *Uwumbɔr* aabɔnabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴² M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar.”

11

Jɔnn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(Luk 7.18-35)

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon *Uwumbɔr* aabɔr itingbaan ni.

² Le *Jɔnn* u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki ɲun Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib

---

* 10:36 : Lik Maika 7.6.

u chee ³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbør aabønabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, “Gir buen Jønn chee ki ti tuk u naah ḡun pu na, ni naah kan pu na: ⁵ ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwøb, ni bikøndam, ni bitafakpaab pøøk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbør aabønyaan tee. ⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbør aanyoor bi u pu.”

⁷ Le Jønn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kinipaak ngbaan chee Jønn aabør ke, “Naah nan buen Jønn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibørb aadichal ni la. ⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbør aabønabr aa? Mbamøn, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbør aabønabr na. ¹⁰ Ni ḡmee Uwumbør Aagbaḡ ni ke Uwumbør bui ke, ‘Maatutunn sø. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.’* Jønn le ye ututunn ngbaan. ¹¹ M tuk nimi mbamøn la, baa kee ma unii ubaa u jer Jønn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbør aanaan ni na jer Jønn. ¹² Buyoonn Jønn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanimbil man ke bi ti koo Uwumbør aanaan ni, le ki koo mpøøn pu. ¹³ Uwumbør aakaal ni waabønabr aaliin nan len Uwumbør aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jønn aayoonn. ¹⁴ Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jønn ye Uwumbør aabønabr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵ U kpa litafal u ḡun na kan, u ḡun.

¹⁶ “M ga di ba ḡaḡ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyanḡ ni ki bui biḡeen aatøtiib, ¹⁷ ‘Ti pii ḡiwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ¹⁸ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jønn dan ki nan lulni bumøb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbørḡ. ¹⁹ Min Unibøn

---

* 11:10 : Lik Malakai 3.1.

Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jønni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tɔ, nlan aah tun pu na le mək ke mu ŋan.”

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabɔr
(Luk 10.13-15)

²⁰ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹ U nan len ke, “Korasinn aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puk biyil, aan ki mək ke bisui bii baatunwanbir pu. ²² M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³ Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitiŋ ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴ M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

Dan Yesu chee man ki kan lifuur
(Luk 10.21-22)

²⁵ N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbɔr, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bɔr tibɔr timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mək chapɔntiib, nima pu le m pak si. ²⁶ Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²⁷ “Tɔ, Nte Uwumbɔr le tii mi tiwan mɔmɔk. Ubaa aa nyi min Uwumbɔr Aajapɔn, see Nte Uwumbɔr. Ubaa mu

aa nyi Nte Uwumbər, see min Ujapəən. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.

²⁸ “Nimi bimək tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹ Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ ba pu? maaməkm aa pəə. Maatuln mu aa nyuun.”

12

Juu yaab aakpaakool daal aabər (Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib bə dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki ηmə. ² Le Farisii yaab kan baah ηani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ηani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ηa kina likpaakool daal.”

³ Le u baa bi, “Naa karn Ubər David aah nan ηa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbər Aadichal ni. Le u ni bi ηman Uwumbər aaboroboro. Baah ηman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbər aatotoorb baanja le ga ηmə boroboro ngbaan na. ⁵ Tə, likpaakool daal məmək Uwumbər aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii? ⁶ M tuk nimi la, unii u jer Uwumbər Aadichal na bi do. ⁷ Uwumbər Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san təb kinimbaak.* Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸ Tə, min Unibən Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

---

* 12:7 : Lik Hosea 6.6.

*Yesu aah cha uja u aajaal faan na pook pu na
(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)*

⁹ Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰ Le uja u aajaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiih ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu? ¹² Unibon aa jer upiih ii? Nima le mok ke timi aakaal kii ke ti nani ni nan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aajaal faan na, “Taln aajaal.”

Le u taln urjaal. Le mu naar, ki pook ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga na pu ki ku Yesu na.

Ututunn u Uwumbor lee u na aah bi pu na

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum momok pook, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah na kina na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbor len ke,

¹⁸ “Maatutunn u m lee u na so.

M gee u, le u gbiin nnimbil.

M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.

Le u ga tuk ninibol momok

maah ga ji binib tibor pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak,

kaan li tar,

kaan li kpa kifuuk ntim ni,

²⁰ kaan koo lidabil li boon na,

kaan junn karyaa u kaa wiin mbamom na.

U ga kan linya, ki tii binib momok baabamon.

²¹ U pu, le ninibol aanib momok ga li kpa limakl.”†

---

† 12:21 : Lik Aisaya 42.1-4.

Binib bibaa aah sii Uwumbər Aafuur Nyaan pu na
(*Mak 3.20-30; Luk 11.14-23*)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar ŋa u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pɔɔk, le u len, unimbil mu likr.

²³ Le ni gar kinipaak ngbaan mɔmɔk pam. Le bi bi baa tɔb, “Uja ngbaan sil ye Ubər David Aayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah ŋun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiŋ kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga ŋa kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn bee naa kpa. ²⁸ Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbər aanaan fuu ni ni chee.”

Yesu aah nyay mpɔɔndaan kinimbɔŋ ki bii kaawan pu na

²⁹ “Ubaa aan ŋmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umɔk kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umɔk kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la. ³¹ M tuk nimi la, Uwumbər ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil mɔmɔk. Tɔ, unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbər aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibɔn Aabo kan, Uwumbər ga di cha pinn u. Unii

yaa bii Uwumbør Aafuur Nyaan kan, Uwumbør aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

*Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbin aah bi pu na
(Luk 6.43-45)*

³³ “Busub yaa ŋan kan, bu aasubil ga li ŋan. Bu yaa kaa ŋan kan, bu aasubil mu aan li ŋan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u ŋan aan waa ŋan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga ŋa kinye ki len iliin i ŋan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i ŋan na. Ilandak i kaa ŋan na bi unii u kaa ŋan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa ŋan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibør yøl yøl ti na mòmøk ki tuk Uwumbør. ³⁷ Saamöliin le ga nyan si. Saamöliin mu le ga bii si.”

*Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na
(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)*

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbør aakaal aamòmøk b bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Umòmøk, ti ban ke aa tun lijnjiir aatuln, aan tinimbi kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbør, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbør aabønabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tiner titaa pu na, ⁴⁰ kina le min Unibøn Aabo mu ga li bi kitin ponn ni iwiin itaa ni tiner titaa. Lijnjiir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹ Jona nan tuk Ninfefa aatin aanib Uwumbør aabør. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbør aabør, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, Ninfefa aatin aanib aah nan kpeln baabimbin pu

na, nima le ga mək ke nimi aabər bii. ⁴² Seba aapiibər nan nyan ni dandar ke u nan n̄un Ubər Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa n̄un maaliin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, upiibər ngbaan aah nan n̄a pu na, nima le ga mək ke nimi aabər bii.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(Luk 11.24-26)

⁴³ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki n̄a mu mbaməm, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti məmək ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa n̄an na chee.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na
(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni anaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸ Le u baa bi, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ⁴⁹ le ki taln uŋaal mək waadidiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ⁵⁰ Ba pu? unii umək n̄ani Nte Uwumbər u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

13

Unii u yaa njikaabim na aayatan̄aki
(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ² Le kinipaak sakpeɲ dan u chee, ki wiir. Nima le u koo buɲɔb ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan mɔmɔk mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibɔr pam ɲiyataɲak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nshan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamɔm na, le mu yɔl. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitinɲ ki ɲan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ “U kpa litafal na kan, u ɲun.”

*ɲitaa ɲi pu u ɲak bi ɲiyataɲak na
(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa ɲak bi ɲiyataɲak?”

¹¹ Le u bui bi, “Nimi le Uwumbɔr cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan, kaa cha bima bee. ¹² Unii u kpa nlan ki bee Uwumbɔr aanaan aabɔr na, Uwumbɔr ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbɔr ga chuu gaa waah kpa mu pɔkaa na. ¹³ Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa ɲun, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m ɲak bi ɲiyataɲak. ¹⁴ Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke,

‘Bi ga pel ki pel,

kaan bee Uwumbɔr aaliin aatataa.

Bi ga lik ki lik kaan li waa.

¹⁵ Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpa la.

Bi ɲub binimbil,

kaa ban ke binimbil woln,
 kaa ban ke bitafal ŋun,
 kaa ban ke bisui bee Uwumbør aaliin aatataa,
 kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbør aasan
 ke u tii bi laafee.*

¹⁶ “Nimi maadidiliib, Uwumbør aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu ŋun. ¹⁷ M tuk nimi mbamøn la, Uwumbør aabønabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ŋun naah ŋun tibør ti na, kaa ŋun ti.”

Liyataŋakl ngbaan aatataa aah cha pu na
 (Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ “Li pel man aan m tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayataŋakl aatataa. ¹⁹ Binib yaa ŋun Uwumbør aanaan aabør kaa bee taatataa kan, le kinimbøŋ ga dan nan nyan tibør ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir nshan ponn ni na le na. ²⁰ Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi ŋun tibør ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ²¹ Bi mu aa gaa ti mbamøm bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ŋa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii. ²² Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi ŋun tibør ngbaan la. Le bitafal bi baabimbin ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tibør ngbaan bisui ni, le taa mar. ²³ Binib bi ŋun tibør ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim mu lir kitij ki ŋan na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.”

Timoor ti bi ipui ponn ni na aayataŋakl

²⁴ Yesu nan ki ŋakl bi liyataŋakl liken ke, “Uwumbør aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i ŋan na waakpaab ni na la.

* 13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

²⁵ Kinyeek kibaa daal, binib aah dɔ geen na, le waadin dan nan di timoor yaa ŋmal ipui ngbaan ponn ni, le ki buen. ²⁶ Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni. ²⁷ Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, ‘Timi aaninkpel, saa nan di ipui i ŋan na le di yaa saakpaab ni ii? Timoor ngbaan mu nyan ni la?’ ²⁸ Le u bui bi, ‘Maadin ubaa le ŋa kina.’ Le bi baa u, ‘Aa ban ke ti buen ti ŋɔi nyan timoor ngbaan aa?’ ²⁹ Le u bui bi, ‘Aayii. Di cha ti man. Ni yaa ŋɔi nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan ŋɔi ki dii ti. ³⁰ Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan ŋeer lipuicheel kan, m ga tuk bipuicheeb: Puen ŋɔi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’ ”

Tisufar aabil aayataŋakl

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki ŋakl bi liyataŋakl liken ke, “Uwumbɔr aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, ŋibil mɔmɔk filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar mɔmɔk, ki ga ŋa busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyɔk aayataŋakl

(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki ŋakl bi liyataŋakl liken ke, “Uwumbɔr aanaan naahn boroboro aanyɔk mu upii nan di ŋa boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan mɔk duun na la.”

Yesu di ŋiyataŋak ŋmeen ki tuk bi

(Mak 4.33-34)

³⁴ Kina le Yesu ɲakl ɲiyataɲak ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see ɲiyataɲak ɲmeen. ³⁵ Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke,

“M ga waar mmɔb ki ɲakl ɲiyataɲak,
ki len tibɔbɔrkaan ti nan bɔr
buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee
ki nan saa dandana wee na.”†

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayataɲakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayataɲakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i ɲan na le ye min Unibɔn Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipu i ɲan na le ye Uwumbɔr aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimbɔɲ aanib. ³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbɔɲ. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbɔr aatuuntiib. ⁴⁰ Baah nan ɲɔi timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la. ⁴¹ Min Unibɔn Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbir-dam, ni bitɔtɔɲ mɔmɔk, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti ɲa mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki ɲmɔ ɲjinyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbɔr aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u ɲun.”

Liwankpal li bɔr na aayataɲakl

⁴⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn liwankpal li bɔɔ bukpaab ni, kitiɲ ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mɔ u ki ti nyaɲ. Le u buen ke u ti kooh waawan mɔmɔk, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

† 13:35 : Lik Ilahn 78.2.

Nleenyaan aayataŋakl

⁴⁵ “Uwumbør aanaan naahn uwankooh u chuun ban nleen mam mu ŋan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti kooh waawan mòmək, ki ti daa nleenyaan ngbaan.”

Kipòək aayataŋakl

⁴⁷ “Uwumbør aanaan naahn kipòək ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mək aabəŋ na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ŋan na ki di ŋa tibòəkur ni, ki cha i kaa ŋan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbør aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di ŋa mmii sakpiin ni, binib aah wii ki ŋmə ŋinyin nin chee na.”

Tibòəpokr ni tibəpənn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibər timina mòmək aatataa aa?”

Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbør aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapənn.”‡

Nasaref aatiŋ aanib aah yii Yesu pu na

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Waah nan ŋakl ŋiyataŋak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatiŋ Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbør aabər. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa təb, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpəon mue la chee ki tun lijnjiir aatun ngbaan? ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simonn, ni Judas la

‡ 13:52 : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbør aagbakpok, tiwapənn mu ye Yesu aaməkm.

aa? ⁵⁶ Uninkpatiib məmək aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpəɔn mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbər aabənabtiib see bido aatiŋ ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa gaa u ki kii na, waa nan tun lijnjiir aatun pam nima chee.

14

Jənn u nan muin binib nnyun ni na aakun

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ N-yoonn ngbaan le Ubər Herod ɲun Yesu bər, ² le ki bui waatutum ke, “Jənn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpəɔn, ki tun lijnjiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jənn ki buu u tikululn ki di u ɲa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jənn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ɲan, ke u bii Uwumbər aakaal la. ⁵ Jənn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jənn ye Uwumbər aabənabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ɲa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubər Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni məər Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubər Herod ke u tii u Jənn aayil likusambil ponn ni.

⁹ Usapəɔn ngbaan aah bui u kina na, le Ubər Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanimbiil ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jənn aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapəɔn ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le

Jōnn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

Yesu aah kpiin binib njichur njijmu pu na
(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jōnn 6.1-14)

¹³ Yesu aah njun kina na, le u koo burjɔb ni, le ki buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan njun ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitinj ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan burjɔb ni na, le u kan kinipaak sakpej, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “Njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee baanja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitinj timosɔnn pu man,” le ki yoor njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔk aanimbiin ni. ²⁰ Bi mɔmɔk nan njman ki bab. Baah njman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee. ²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na ga nan li fuu njichur njijmu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Mak 6.45-52; Jōnn 6.15-21)

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo burjɔb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi

kina na, le u jon lijool paab ubaa, u ti mee Uwumbør. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waadidiliib mu bi buɲɔb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yeɲni baɲɔb.

²⁵ Ikoaja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɲaɲ bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tɔn tɔn.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan buɲɔb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee. ³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln uɲaal ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbamɔm. Ba ɲa aa joo mi beeni?”

³² Le bi mɔmɔk bilee koo buɲɔb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ɲmin. ³³ Le binib bi bi buɲɔb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbamɔn, aa sil ye Uwumbør Aajapɔon la.”

*Yesu aah tii bibum laafee Genesaret aatiɲ ni pu na
(Mak 6.53-56)*

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiɲ chee, le ki nyan buɲɔb ni. ³⁵ Le kitiɲ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aamɔjuul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

15

Biyajatiib aakaal
(Mak 7.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbør aakaal aaməmək b nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba ŋa saadidiliib bii tiyaajatiib aakaal, kaa ŋir bijaal aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ŋa ni mu bii Uwumbør aakaal, nimi aakaal pu? ⁴ Uwumbør len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibøbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’† ⁵ Tɔ, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ŋmaa tii si. M di tii Uwumbør a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumbør aabør nimi aakaal pu. ⁷ Ni ye biŋmaŋmannim la. Uwumbør aabønabr Aisaya aah nan len nimi aabør pu na, u nan len mbamøn la, ke, ⁸ ‘Binib ngbaan pak Uwumbør bumøb ni la.

Bisui daa u chee.

⁹ Bi dooni u yøli la,
ki mək binib biyajatiib aakaal
ke ni ye waakaal la.’”‡

Tiwan ni ŋani unii titunwanbirdaan na
(Mak 7.14-23)

¹⁰ Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi, “Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu na aatataa. ¹¹ Tijikaar ti koo unii aamøb ni na aan ŋmaa ŋa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan umøb ni na, nima le ŋani u titunwanbirdaan.”

¹² Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Saa nyi ke saah len pu na le cha Farisii yaab gee liŋuul aa?”

* 15:4 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. † 15:4 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9. ‡ 15:9 : Lik Aisaya 29.13.

¹³ Le u bui bi, “Tisufar timək Nte Uwumbər aa bun ti na, u ga chuu ŋɔi ti la. ¹⁴ Taa gar bi man. Bi ye bisanməkb bi jɔb na la. Ujoon yaa mək ujoon nsan kan, bi məmək bilee ga lir libuul ponn ni la.”

¹⁵ Le Piita bui Yesu, “Tuk timi liyataŋakl ngbaan aatataa.”

¹⁶ Le Yesu baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? ¹⁷ Tiwan ni koo unii aaməb ni na koo lipuul ni, le u ti sɔnn. Naa nyi kina aa? ¹⁸ Tiwan ni nyan unii aaməb ni na, ni nyan usui ni, ki ŋani u titunwanbirdaan la. ¹⁹ Tiwan ni nyan binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ŋan na, ni linikul, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linyaməngee, ni ŋisiibil. ²⁰ Nimina le ŋani unii titunwanbirdaan. U yaa kaa ŋir uŋaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ŋa u titunwanbirdaan.”

*Upii aah gaa Yesu ki kii mbaməm pu na
(Mak 7.24-30)*

²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni. ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le ki dan nan teen ke, “Ndindaan, si u ye Ubər David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyayaar le joo mbisal ki muk u sakpen a.”

²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waadidiliib dan nan gaŋ Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.

²⁴ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumbər aasan ni na baanja la.”

²⁵ Waah len kina na, le upii ngbaan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Ndindaan, ter mi.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibɔ kan, naa ŋan.”

²⁷ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamən la; ibɔ mu tee ji ŋijikaabol ŋi nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni kitin na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Upii, aa gaa mi ki kii mbamom la. Saah ban pu na, ni na kina ki tii si.” Libuul ngbaan ni le ubisal pook, kaa ki bun.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

²⁹ Yesu nan siir nima ki bo dii Galilee Aanyusakpem ni, le ki ti jon lijool paab, le ki kal kitin. ³⁰ Le kinipaak sakpeɲ joo ni biwob, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bibum aabon, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi momok laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibor, ni bitaagendam pook ki chuun, ni biwob mu fii chuun, ni bijoom aanimbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbor.

*Yesu aah kpiin binib njichur njinaa pu na
(Mak 8.1-10)*

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipook ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njina?”

Le bi bui u, “Ti kpa njiboroboro kpin njilole, ni njanbim siib.”

³⁵ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin man,” ³⁶ le ki yoor njiboroboro kpin njilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbor, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan momok aanimbiin ni. ³⁷ Le bi momok njman ki bab. Baah njman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibookur tilole. ³⁸ Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab njichur njinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo buɲɔb ni, ki buen Magadann aatiɲ ni.

16

Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tɔɲ u, le ki bui u, “Tun lijnjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan ti kan.” ² Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu. ³ Paacham yaa maln ki bɔln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbɔr aah ɲani pu dandana na. ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbɔr aah nan ɲa lijnjiir aatuln ki ɲa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mɔk nimi lijnjiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm

(Mak 8.14-21)

⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶ Le Yesu bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk bɔr.”

⁷ Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

⁸ Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbamɔm. ⁹ Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? ¹⁰ Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? ¹¹ Ba pu naa bee ke maa len

boroboro aabər? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək aabər la.”

¹² Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabər. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm la.

*Piita aah len Yesu aabər pu na
(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)*

¹³ Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibən Aabo ye ŋma?”

¹⁴ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Jeremia, bee Uwumbər aabənabr ubaa la.”

¹⁵ Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye ŋma?”

¹⁶ Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbər u fu na Aajapəon la.”

¹⁷ Le Yesu bui u, “Simonn, Jənn aajapəon, Uwumbər aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibən le kpiir kina mək si. Nte Uwumbər u bi paacham na le kpiir kina mək si. ¹⁸ Piita, m tuk si la, aa ye litakpal* la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapəon aan nyaŋ bi. ¹⁹ M ga tii si mpəon Uwumbər aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

²⁰ Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

*Yesu tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na
(Mak 8.31-9.1; Luk 9.22-27)*

---

* 16:18 : Piita aatataa le ye ke “litakpal”.

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ga ŋa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

²² Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, “Ndindaan, Uwumbər cha ni ŋa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

²³ Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbəŋ, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibən aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbər aah dak pu na.”

²⁴ Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadəpuinkoo aan ki li dii mi.

²⁵ Unii umək kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waaməfal ga bee yəli la. Unii umək ga ŋmaa kpo m pu na kan, u ga kan liməfal li kaa kpa ndoon na. ²⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan məmək ki lann waaməfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waaməfal? ²⁷ Min Unibən Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbər aapəən. Le Uwumbər aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib məmək lipal, baatuln aah ŋeer pu na. ²⁸ M tuk nimi mbamən la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibən Aabo jin maanaan waahr.”

17

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)*

¹ Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jənn, ki jon lijool fəfək libaa paab, bibaa. ² Le uwon kpeln binibil ni. Unibil wəb wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawanpeenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwiihn aah piin pu na. ³ Le bi kan n-yaayoonn na aabənabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibər. ⁴ Le Piita bui u, “Ndindaan, taah

bi do na, ni ŋan. Aa yaa gee kan, cha m ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁵ Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u. Li ŋun waah len pu na man.”*

⁶ Waadidiliib aah ŋun nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitiŋ lichichikr. ⁷ Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa san ijawaan man.” ⁸ Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibɔn Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb len ke Elaija le ga puen dan le Kristo† nin fuu ni?”‡

¹¹ Le u bui bi, “Mbamɔn, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan mɔmɔk. ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki ŋa u baah ban pu na. Baah ŋa u falaa pu na, kina le bi ga ŋa min Unibɔn Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aabɔr kina na, le waadidiliib bee ke u len Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aabɔr la.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni, ¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki ŋani u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa ŋmaa nyan libimbikl na u ni.”

---

* 17:5 : Lik Aisaya 42.1. † 17:10 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. ‡ 17:10 : Lik Malakai 4.5.

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbør ki kii, ki mu aa dii u mbamøm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limør ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pòok, kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa ñmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumbør ki kii mbamøm. Nima le naa ñmaa nyan li. M tuk nimi mbamøn la, ni yaa gaa Uwumbør ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, ‘Fii nima chee,’ le li ga fii. Nibaa aan li pòo ni chee. [²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni yaa kaa lul bumøb ki mee Uwumbør kan, naan ñmaa nyan li.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aabør pu na

(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)

²² Waadidiliib mòmøk aah nan bi Galilee aatiñ ni na, le u bui bi, “Bi ga di min Unibøn Aabo ña binib aañaal ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumbør ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumbør Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kapenaum aatiñ ni na, le binib bi gaal Uwumbør Aadichal aamombil na dan nan baa Piita, “Saamømøkr aa pa Uwumbør Aadichal aamombil aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, “Simonn, dulnyaa wee ni aabørb gaal baatiñ aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatiñ aanib aa pa. ²⁷ Tò, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor

u ki chuu waar umøb. Aa ga kan limombil umøb ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

18

Ulau ye uninyuun?

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbør aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamøn la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbør aanaan ni. ⁴ Unii umøk sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbør aanaan ni. ⁵ Unii umøk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

Taa tøj ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ “Unii yaa tøj mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibøbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakperj ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tøj ubo ubaa. ⁷ Ntøj pu, tibøbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tø, ntøj ga li bi. Tibøbir mu bi unii u tøj binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ “Aa yaa gee tiwan ke saah gee aarjaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tøj si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan limøfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ijaal ilee ni njtaa njilee ki ti li bi mmii mu kaan junna ni. ⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tøj si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan limøfal li kaa kpa ndoon na

kan, ni soor ni aa li kpa ɲinimbil ɲilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.”

Kiwakork ki wɔɲ na aayataɲakl

(Luk 15.3-7)

¹⁰ “Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk. [¹¹ Min Unibɔn Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wɔɲ na ɲmar la.]

¹² “Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wɔɲ kan, ni dak ke u ga ɲa kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wɔɲ na la. ¹³ M tuk nimi mbamɔn la, u yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mɔɔni ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wɔɲ na pu na. ¹⁴ Kina le Nite Uwumbɔr u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wɔɲ.”

Saah ga ɲa aana aabo u ɲa si bakaa na pu na

¹⁵ “Aana aabo yaa ɲa si bakaa kan, pɔɔn aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa ɲun tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶ U yaa yii, kaa kii tii si kan, pɔɔn aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan ɲun tibɔr ngbaan mɔmɔk ki li ye saaseeraadam.* ¹⁷ U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbɔr aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbɔr aasan na.

¹⁸ “M tuk nimi mbamɔn la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

¹⁹ “Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kimɔbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbɔr u

* 18:16 : Lik lkaal 19.15.

bi paacham na kan, u ga ŋa naah ban pu na ki tii nimi. ²⁰ Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun tɔb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatutujeer na

²¹ Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa ŋani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muŋa? Nfum mulole ee?”

²² Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole. ²³ Ba pu? Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapɔln pu na la. ²⁴ Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapɔln tikunabr aamombil ŋichur ŋichur kipiik.† ²⁵ Waah kaa kpa ŋimombil ŋibaa ki ga pa lipɔln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na mɔmɔk, ki di kooh, aan ki di ŋimombil ngbaan pa lipɔln ngbaan. ²⁶ Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki gaŋ u ke, ‘Ndindaan, pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si maah jin saapɔln li mɔk na.’ ²⁷ Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipɔln ngbaan, le ki di u lii.

²⁸ “Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutujeer u joo waapɔln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maapɔln li na.’ ²⁹ Le waatutujeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki gaŋ u ke, ‘Pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si.’ ³⁰ Le waa kii, le ki chuu u ti ŋa kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipɔln ngbaan na. ³¹ Waatutujeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah ŋa pu na mɔmɔk. ³² Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah gaŋ mi na, le m di cha pinn si saapɔln

---

† 18:24 : Griik aaliin ni, bi ŋmee ke “talenti ŋichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa ŋibin kipiik ni ŋijmu la.

məmək. ³³ Aa mu ba ga san saatutujeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ ³⁴ Udindaan aah gee lijuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti nani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lipəln ngbaan məmək doo na.

³⁵ “Tə, unii umək kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbər u bi paacham na mu ga daa utafal kina la.”

19

Uja taa jenn upuu

(Mak 10.1-12)

¹ Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatiŋ ni, ki buen Judea aatiŋ ki bi Jəddann aaməɔdapuul na ni. ² Le kinipaak sakpeŋ dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pəək.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi təŋ u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na aa? Ni nmeɛ ke Uwumbər u naan bi na, u nan naan uja ni upii, ^{*} ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan təb chee, ki nja unibaan.† ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbər aah kpaan bi na, unibən taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u nmeɛ kigbaŋ ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pəɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbər nan naan tiwan məmək ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina. ⁹ M tuk nimi la, upii yaa kaa gər

* 19:4 : Lik Mpiin 1.27; 5.2. † 19:5 : Lik Mpiin 2.24.

kidagook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan kpaln udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.”]

¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabər yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹ Le Yesu bui bi, “Bijab məmək aan ηmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib məmək. Bijab bi Uwumbər tii bi mpəən ke bi yii bipiib na, bima le ga ηmaa yii bi. ¹² Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpa bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib məmək Uwumbər aanaan aatuln pu. Uja umək ga ηmaa gaa tibər ngbaan ki yii bipiib məmək na, u gaa ti.”

*Yesu aah ηa Uwumbər aanyoor ki ηa mbim pu pu na
(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)*

¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di uηaal paan bi pu, ki mee Uwumbər tii bi. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbər aanaan.”

¹⁵ Le u di uηaal paan bi pu, le ki siir nima.

*Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na
(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)*

¹⁶ Unachipəən ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Uməmək, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁷ Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbər baanja le ηan. Aa yaa ban liməfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

¹⁸ Le u ki baa u, “Mulakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gər kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseeraadaan; ¹⁹ li pak aate ni aana; † li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” §

²⁰ Le unachipɔɔn ngbaan bui u, “M joo ikaal imina məmək tibir ni la. Ba gur?”

²¹ Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbaməm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ɲimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

²² Unachipɔɔn ngbaan aah ɲun kina na, le ni ɲa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³ Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamən la, ni pɔɔ uwankpadaan koo Uwumbər aanaan ni. ²⁴ Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pɔɔ jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁵ Waadidiliib aah ɲun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, ɲma ga tee ɲmar?”

²⁶ Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pɔɔ binib le chee. Nibaa aa pɔɔ Uwumbər chee.”

²⁷ Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan məmək di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

²⁸ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, min Unibən Aabo ga kal libərjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapɔɔn ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal ɲibərjal kipiik ni ɲilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni ɲilee tibər. ²⁹ Unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰ Tɔ,

---

† 19:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20. § 19:19 : Lik Liifai Yaab 19.18.

binib bi ye bisalolm na pam ga nan ɲa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam ga nan ɲa bisalolm.”

20

Ukpaal aah pa paatiib pu na

¹ “Uwumbɔr aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’* Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mɔk bi waasaak ponn ni. ³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyarɲ ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴ Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyarɲ ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyarɲ ni, le ki ki ɲa kina. ⁶ Nwiin aah ti taln ɲitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyarɲ ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?’ ⁷ Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸ “Nwiin aah lir kijoobɔɲ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹ Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹ Baah gaa baapal na, le bi ɲul ukpaal ngbaan pu, ¹² ki len ke, ‘Bijab bi gbiln puwɔb na tun kikurk

---

* 20:2 : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton ŋun timi la. Le ti ni baapal ki ŋak.’

¹³ “Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njɔ, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa? ¹⁴Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵Maa kpa nsan ke m di maamombil ŋa maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶ “Liyataŋakl limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan ŋa bisalolm. Bisalolm mu ga nan ŋa puwɔb yaab.”

*Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na
(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)*

¹⁷ Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸ “Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanjaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ŋeer bi ku mi, ¹⁹ le ki ga di mi ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni ke bi yook mi, ki lue mi ŋinaalab, ki kpaa mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

*Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na
(Mak 10.35-45)*

²⁰ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹ Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapɔtiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aanjaalii wɔb, uken mu li ka aanjaan wɔb.”

²² Le Yesu bui binachipom ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga nmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

Le bi bui u, “Ti ga nman.”

²³ Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal njanngii ni njanngan wob na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbor le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴ Le waadidiliib kipiik bi gur na aah nun Sebedee aajarotiib aah bui Yesu pu na, bi gee liguul bi pu. ²⁵ Le Yesu yin bi momok ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpwon pu la. ²⁶ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u na ubaa ni momok aatutunn. ²⁷ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u na ubaa ni momok aanaagbiija, ²⁸ ki li bi ke min Unibon Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

*Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na
(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)*

²⁹ Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatir ponn ni. Le kinipaak sakper dii bi. ³⁰ Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamogbeln, le ki nun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, “Tidindaan u ye Ubor David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹ Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi nmin. Le bi moo tar ke, “Tidindaan u ye Ubor David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³² Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³ Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbil tii timi la.”

³⁴ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbil. Libuul ngbaan ni le binimbil likr, le bi dii u.

21

Jerusalem aanib aah nyuj Yesu pu na

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jönn 12.12-19)

¹ Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Befej aatiŋ, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ² le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbök kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³ Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, “Tidindaan le ban i,’ le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴ Nimina le gbiin Uwumbør aabønabr aah nan len pu na ke,

⁵ “Tuk Sionn aatiŋ aanib,

Lik, nimi aabørkpaan choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu,

u dik ubon u laa diin na pu la.”*

⁶ Le Yesu aadidiliib buen ki ti ŋa waah len pu na, ⁷ ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken paan u pu. Le Yesu diŋ u pu. ⁸ Kinipaak ngbaan nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar tisufar ki di ter nsan ponn ni.

⁹ Le binib bi loln u pu nsan na, ni binib bi paa puwøb na nan bi tar ke, “Hosiana,† pakn Ubør David Aayaabil man. Uwumbør ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu. Hosiana bi paacham.”‡

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitiŋ ngbaan aanib mämök fii ki bi baa tøb, “Ŋma ye umina?”

* 21:5 : Lik Sekaria 9.9. † 21:9 : Hosiana aatataa le ye ke “gaa timi lii.”

‡ 21:9 : Lik Ilahn 118.25, 26.

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui bi, “U ye Uwumbør aabønabr Yesu u nyan ni Nasaref aatiņ ki bi Galilee aatiņ ponn ni na la.”

*Yesu aah toor Uwumbør Aadichal pu na
(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jønn 2.13-22)*

¹² Yesu nan ti koo Uwumbør Aadichal ni, le ki jenn nyan binib bimøk kooh tiwan ki daa tiwan li ponn ni na, ki labr bilikpelm aateebul mam chiņ, le ki labr binib bi kooh njanjel na mu aajal ki di chiņ, ¹³ le ki bui bi, “Ni n̄mee Uwumbør Aagbaņ ni ke Uwumbør len ke, ‘Bi ga yin Maadichal ke Mmeen Aadichal la;’ nimi le n̄jani li bififiirb aakakaa chee.”[§]

¹⁴ Bijoom ni biwøb nan dan Yesu chee Uwumbør Aadichal ni, le u cha bi pæk. Le mbim mu bi Uwumbør Aadichal ni na tar ke, “Hosiana, pakn Ubør David Aayaabil man.” ¹⁵ Uwumbør aatotoorninkpiib ni Uwumbør aakaal aaməmək b aah n̄jun kina, ki kan Yesu aah tun lijnjiir aatun pu na, le bi gee liņjuul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke, “Saa n̄jun mbim ngbaan aah len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M n̄jun. Naa kee karn Uwumbør Aagbaņ ni ii? ke, ‘Mbim ni mbipəm ga pak Uwumbør mbaməm.’ ”*

¹⁷ Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatiņ ni, u ti doon nima.

*Yesu aah len tibøbir busub bubaa pu na
(Mak 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u. ¹⁹ Le u kan likakaln si nsan aamøgbeln, le ki buen bu taab, kaa kan lisubil libaa bu pu, see tifar n̄meen. Le u bui busub ngbaan, “Saan ki lu n̄jubil

§ 21:13 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11. * 21:16 : Lik Ilahn 8.2.

n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” Libuul ngbaan ni le busub ngbaan mɔmɔk kuur.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ɲmaa ɲa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ɲa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ɲa kina. ²² Ni yaa mee Uwumbɔr ki yaa pak ke u ga ɲa naah mee u pu na kan, u ga ɲa kina tii nimi.”

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yesu nan koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Waah ɲani kina na, le Uwumbɔr aato-toorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? ɲma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na. ²⁵ Jɔnn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan tii u nsan? Uwumbɔr aan binib?”

Le bi kpokl tɔb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbɔr le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ɲa taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga ɲa timi pu na la; ba pu? bi mɔmɔk len ke Jɔnn nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na.”

Binachipɔm bilee aayatanakl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japɔtiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol

na, 'Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.' Le u bui u, ²⁹ 'Maan buen.' Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak. ³⁰ Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, 'Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.' Le u bui u, 'Maaninkpel, m ga buen,' ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau ŋa bite aageehn?"

Le bi bui u, "Njan yoo."

Le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbɔr aanaan ni, ki cha nimi. ³² Ba pu? Jɔnn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu ŋan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpelɔn nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii."

Bikpaab bi kaa ŋan na aayatanakl

(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ "Li pel man liyatanakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki ŋum isui i lu ŋisubil na ki ponn ni, le ki di idɔ gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ŋisubil ŋa li ponn ni na aan ki mueni nyani ŋaanyun na, le ki maa libimbifɔfɔŋ ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan ŋa biŋaal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ŋisubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ŋa kina na, le u siir ki buen kitij ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn ŋisubil nan pur na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu ŋitakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan ŋa bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di ujaɔɔn tun ni bi chee, le ki bui ke 'Bi ga pak uma la.' ³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui tɔb,

‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.’

³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ “Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga ɲa bikpaab ngbaan kinye?”

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, “U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil ɲibin mɔmɔk na.”

⁴² Le Yesu baa bi, “Naah kee karn Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na aa? ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

Uwumbɔr le ɲa kina, le ni gar timi pam.’†

⁴³ “M tuk nimi la, Uwumbɔr ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [⁴⁴ Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.”]

⁴⁵ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah ɲun kina na, le bi bee ke Yesu di liyataɲakl ngbaan ɲaɲ bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

22

Unii u ɲa ubɔndinn aajikaar na aayataɲakl

(Luk 14.15-24)

¹ Le Yesu ki ɲakl bi liyataɲakl ke, ² “Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u ɲa ubɔndinn aajikaar ki tii uɲapɔɔn, ³ ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴ Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, ‘Ubɔrkpaan len ke u gor tijikaar mɔmɔk doo a. U kɔr inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan mɔmɔk doo a,’ ke bi dan. ⁵ Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatuhn; ubaa nan buen kisaak, uken mu

† 21:42 : Lik Ilahn 118.22-23.

buen u ti tiir kitiir. ⁶ Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷ Le ubørkpaan ngbaan gee lijuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatiŋ mmii. ⁸ Le u bui waatutum, ‘Ubøndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa ŋeer bi ji tijikaar ngbaan. ⁹ Li cha kitij ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimøk na, bi dan ki nan ji ubøndinn aajikaar ngbaan.’ ¹⁰ Le waatutum buen kitij ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na mømøk, binib bi ŋan na ni bi kaa ŋan na mømøk. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹ “Le ubørkpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibøndinn aawanpeenkaan na. ¹² Le ubørkpaan ngbaan baa u, ‘Njò, aa ŋa kinye ki koo ni do, kaa pee tibøndinn aawanpeenkaan?’ Le u si ŋmin. ¹³ Le ubørkpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu urjaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbømbøøn ni. U ga wii ki ŋmø ŋinyin nima chee.

¹⁴ “Liyataŋakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir.”

*Baah pen Yesu nlan pu na
(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)*

¹⁵ Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶ Le bi tun baadidiliib ni Ubør Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, “Umømøkr, ti bee ke aa len mbamøn la, ki møk timi Uwumbør aasan mbamøm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷ Tuk timi saah dak pu na. Ni ŋan ti pa lampoo ki tii Ubørkpaan Siisa aan naa ŋan?”

¹⁸ Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, “Nimi biŋmaŋmannim, ba ŋa ni tøŋ mi? ¹⁹ Møk mi lampoo aamobil.”

Le bi joo ni limobil nan møk u. ²⁰ Le u baa bi, “Ŋma aanaj ni liyimbil bi li pu?”

²¹ Le bi bui u, “Siisa yaan.”

Le u bui bi, “Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbər yaan na, ki di tii Uwumbər.”

²² Baah ɲun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

*Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na
(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)*

²³ Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴ Le bi bui u, “Umöməkr, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpooii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.* ²⁵ Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpooii ngbaan kpan, ²⁶ ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ɲa kina. Le bimək bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷ Kookoo yoo, le ukpooii ngbaan mu kpo. ²⁸ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ɲma aapuu? Bi məmək bilole nan joo u la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbər Aagbaɲ aah len pu na, kaa bee Uwumbər aah kpa mpəən pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ³⁰ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbər aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ³¹ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər kan, naa karn Uwumbər aah nan len pu na aa? ³² ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.† Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal.”

³³ Kinipaak ngbaan aah ɲun Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

---

* 22:24 : Lik Ikaal 25.5. † 22:32 : Lik Nnyam 3.6.

Mulakaal ye nkaalkpaan?
(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Le Farisii yaab ḡun ke Yesu len tibər ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵ Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶ “Uməməkr, Uwumbər aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal məmək?”

³⁷ Le Yesu bui u, “ ‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək.’ ‡
³⁸ Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal məmək.
³⁹ Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’ § ⁴⁰ Moses aakaal məmək, ni Uwumbər aabənabr aabər məmək si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabər
(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Farisii yaab aah kuun təb chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴² “Kristo u ga gaa binib lii na aabər pu, ni dak kinye? ḡma aayaabil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

⁴³ Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke,

⁴⁴ ‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ḡngangii wəb,

ki ti saa buyoonn m ga nyarj saadim məmək na.’* ”

⁴⁵ Tə, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ḡmaa ye uyaabil aa?”

⁴⁶ Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa ḡmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daal-baadaal.

---

‡ 22:37 : Lik Ikaal 6.5. § 22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18. * 22:44 : Lik Ilahn 110.1.

23

Bi li nyi Uwumbør aakaal aamömökb ni Farisii yaab aabør

(*Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46*)

¹ Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib, ² “Uwumbør aakaal aamömökb ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. ³ Nima pu na, baah tuk nimi pu na mömök, ni kii kina man, ki li ɲani kina. Ni mu taa ɲakni baah tun pu na. ⁴ Bi mök nimi ni ɲan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pəə sakpen na, le ki di kpee Uwumbør aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. ⁵ Baah tun pu na mömök, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbør aabør tam biyigbeer pu, ki ɲa baabəkur aamögbeln ni fək, ke binib kan aan ki pak bi. ⁶ Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni, ⁷ ki gee ke binib doon bi mbamöm kinyarɲ ni, ki yin bi ke ‘Umömökr.’ ⁸ Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke ‘Umömökr;’ ba pu? ni kpa Umömökr ubaa baanja la. Ni mömök ye naabitiib la. ⁹ Ni taa yin ubaa ke ‘Nite’ dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u gaa binib lii na. ¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹² Unii umök nyuɲ ubaa na, Uwumbør ga sunn u taab. Unii umök sunn ubaa taab na, Uwumbør ga nyuɲ u.”

Tibəbir ga li bi biɲmarɲmannim pu

(*Mak 12.40; Luk 11.39-42, 44, 52; 20.47*)

¹³ “Nimi Uwumbør aakaal aamömökb ni Farisii yaab, bi ye biɲmarɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbør aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴ “Nimi Uwumbør aakaal aamømækb ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibøbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbør ni yunni, ni ḡmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbør ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵ “Nimi Uwumbør aakaal aamømækb ni Farisii yaab, bi ye biḡmaḡmannim na, tibøbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim mømæk ni ke ni kan unii ubaa ki ḡa u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ḡa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ “Nimi bisanmækb bi jøb na, tibøbir bi ni pu; ni len ke ‘Unii yaa puu Uwumbør aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u ḡbiin tipuur ngbaan.’

¹⁷ Nimi bijørb bi jøb na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbør aadiik ki ḡa ilik ngbaan chain na? ¹⁸ Ni ki len ke ‘Unii yaa puu Uwumbør aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u ḡbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁹ Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbør aatork aabimbiln li ḡa ipiin ngbaan chain na? ²⁰ Nima pu na, unii yaa puu Uwumbør aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimæk bi li pu na mu la. ²¹ Unii yaa puu Uwumbør aadiik pu kan, u puu Uwumbør u bi ki ni na mu la. ²² Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbør aabørjal, ni Uwumbør u ka li pu na mu la.

²³ “Nimi Uwumbør aakaal aamømækb ni Farisii yaab, tibøbir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbør, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbør aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa ḡani ni ḡan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbør mbamøm. Ni ḡan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbør. ²⁴ Ni ye bisanmækb bi jøb na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan,

ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mək la.

²⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biɲmaɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ɲir tiyir ni ɲisambil aapuɔwəb mbaməm, kaa ɲir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln. ²⁶ Nimi Farisii yaab bi job na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li ɲan.

²⁷ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biɲmaɲmannim na, tibəbir bi ni pu. Ni naahn ɲikaakul ɲi bi di ikukuun aayon ki piir ɲi na la, le lipaal ɲan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijəɲ mək aabəɲ. ²⁸ Ni mu bi kina la. Ni ɲmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamən, ni titunwanbir.”

*Uwumbər aah ga daa biɲmaɲmannim aatafal pu na
(Luk 11.47-51)*

²⁹ “Nimi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab, bi ye biɲmaɲmannim na, tibəbir bi ni pu; ni maa ɲikaakul ki tii Uwumbər aabənabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, ³⁰ le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ɲa baah nan ɲa pu ki ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na. ³¹ Naah len pu na le mək ke ni ye binib bi nan ku Uwumbər aabənabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabər bii. ³² Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. ³³ Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga ɲa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. ³⁴ Nima pu le m ga tun ni Uwumbər aabənabtiib ni bilankpalb ni biməməkɓ ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaab bibaa mu idəpuinke pu, ki gbaa bibaa mu ɲinaalab nimi aameen aadir ni, ki ɲa

bi falaa ntim mòmøk ni. ³⁵ N-yoonn mòmøk binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbør aadiik ni na. Bininyaam ngbaan mòmøk aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi. ³⁶ M tuk nimi mbamøn la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na

(Luk 13.34-35)

³⁷ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbør aabønabtiib, ki yur waatutum ñitakpal ki ku bi. N-yoonn mòmøk le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukøla aah kuuni waakoobi pu ki ñani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸ Lik, Uwumbør siir cha nimi. ³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbør ña tinyoor ña unii u choo waayimbil ni na pu.’ ”*

24

Baah ga gbaa wii Uwumbør Aadichal pu na

(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbør Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan møk u, “Lik Uwumbør Aadichal aah wiir pu na.” ² Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina mòmøk aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina mòmøk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga ña kina

---

* 23:39 : Lik Ilahn 118.26.

bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ɲeer aa fuu ni, ki ɲeer dulnyaa aadoon?”

⁴ Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi. ⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ɲmann binib pam. ⁶ Ni ga ɲun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ɲa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitij ga deɲ ɲipepel pam. ⁸ Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ɲa nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le ɲinibol məmək ga li nan nimi. ¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh təb, ki ga li nan təb. ¹¹ Le binib bi ɲmanni ke bi ye Uwumbər aabənbatiib na ga li wiir ki ɲmanni binib pam. ¹² Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³ Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ɲmar. ¹⁴ Bi ga moon Uwumbər aanaan aabənyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ɲinibol məmək ɲun, le dulnyaa ga nin doo.”

Tiwan ni kaa ɲan na aabər

(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁵ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər Aadichal ni, ke Uwumbər aabənbabr Daniel aah nan len pu na.”* Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶ “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiɲ ponn ni na, bi san buen ɲijoo paab.

---

* 24:15 : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11.

¹⁷ Unii yaa bi kidiik paab[†] kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸ Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa n̄ipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa n̄aa libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰ Mee Uwumbər man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹ N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²² Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan n̄mar. Le waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na sɔ,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴ Ba pu? bi n̄man̄mannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbər aabɔnabtiib la. Le bi ga tun lijinjir aatun pam, ki n̄mann binib. Hali, bi ga pɔɔn bibaa ke bi ti n̄mann binib bi Uwumbər nyan bi na. ²⁵ Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶ “Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man. ²⁷ Min Unibɔn Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii mɔmɔk ga kan.

²⁸ “Li wankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

*Yesu aah ga gir ni pu na
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)*

[†] 24:17 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa n̄bimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

²⁹ “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Uɲmal mu aan ki li wiin. Iɲmabi mu ga lir.† ³⁰ N-yoonn ngbaan le binib ga kan limɔkl li ga li bi paacham ki mɔk bi ke min Unibɔn Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le ɲinibol ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ³¹ Le kakaan ga wii mpɔɔn pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii, ki ti kuun ni maanib mɔmɔk, ki di dan m chee.”

Bukpasɔm aayataɲakl

(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² “Bukpasɔm le ye liyataɲakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³³ Kina na, ni yaa kan nimina mɔmɔk bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. ³⁴ M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen ɲa. ³⁵ Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbɔr Aajarɔɔn mu aa nyi. Nte Uwumbɔr baanja le nyi. ³⁷ Min Unibɔn Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la. ³⁸ Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitiɲ na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mɔn bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buɲɔb ni na. ³⁹ Baa nan nyi ke nibaa ga ɲa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitiɲ

---

† 24:29 : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibɔkpiirkaan 6.12-13.

məmək na. Le bi məmək nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. ⁴⁰N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ⁴¹Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

⁴²“Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. ⁴³Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. ⁴⁴Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ŋan na, ni u kaa ŋan na
(Luk 12.41-48)

⁴⁵“Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ŋeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ŋa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? ⁴⁶Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ŋani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor ga li bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁷M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. ⁴⁸Tə, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, ⁴⁹ki ga piin ki gbaa ututuŋeen aatətiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. ⁵⁰Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ⁵¹ki ga gbaa u ŋinaalab mbaməm, ki ga di u ŋa biŋmanŋmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ŋmə ŋinyin nima chee.”

25

Bisapəm kipiik aayatənakl

¹“Uwumbər aanaan naahn bisapəm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la.

² Bi ponn ni biɲmu nan ye biɲorb, biɲmu mu nan ye bilankpalb. ³ Biɲorb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. ⁴ Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. ⁵ Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi mɔmɔk dɔ geen.

⁶ “Kinyetaasiik le bi ɲun bi teen mpɔɔn pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ ⁷ Le bisapɔm kipiik ngbaan mɔmɔk fii ke bi toor baakaryaa mam. ⁸ Le biɲorb biɲmu na bui bilankpalb biɲmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.’ ⁹ Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ɲeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ɲa man.’ ¹⁰ Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biɲmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laɲ kidiik ngbaan.

¹¹ “Le biɲorb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’ ¹² Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, maa nyi nimi.’”

¹³ Tɔ, Yesu aah ɲakl bi liyatɔɲakl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

Bitutum bitaa aayatanakl
(Luk 19.11-27)

¹⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan mɔmɔk ɲa biɲaal ni na la. ¹⁵ U nan di salmaa aakur aamombil ɲichur ɲiɲmu ki di tii ubaa, ki di ɲichur ɲilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi mɔmɔk baah ga ɲmaa tun pu na, le ki nyan buen. ¹⁶ Ututunn u nan joo ɲichur ɲiɲmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ɲichur ɲiɲmu ki di kpee. ¹⁷ Ututunn u joo ɲichur ɲilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ɲichur ɲilee ki kpee. ¹⁸ Ututunn u nan joo

lichur libaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

¹⁹ “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimək aah tun pu na. ²⁰ Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil ñichur ñijmu na nan joo ñi, ni ñichur ñijmu ki kpee, ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ñichur ñijmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor ñichur ñijmu kpee.’ ²¹ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ña si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

²² “Le ututunn u nan joo ñichur ñilee na mu yoor ñi, le ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ñichur ñilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor ñichur ñilee ki kpee.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ña si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

²⁴ “Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, ‘Ndindaan, m nyi aabər, ke aa chur binib mpəən la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. ²⁵ Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil sə.’

²⁶ “Le udindaan bui u, ‘Utunwanbirdaan umina, ug-banyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbər ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. ²⁷ Saah nyi kina na, ba ña saa di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ le ki bui biken, ²⁸ ‘Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo ñichur kipiik na. ²⁹ Unii umək kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. ³⁰ Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbəmbəən ni. U ga wii ki ñmə ñinyin nima chee.’ ”

Yesu Kristo aah ga ji binib tibər pu na

³¹ “Min Unibən Aabo ni maatuuntiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpəən sakpen ki kal maabərjal pu ke ubərkaan na. ³² Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib məmək nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiil ni injoob pu na, ³³ ki ga di bininyaam siin n̄ngangii wəb, ki di tiniwanbir siin n̄ngangan wəb. ³⁴ Le min, u ye Ubərkaan ngbaan na, ga bui binib bi si n̄ngangii wəb na, ‘Nimi bi Nte Uwumbər n̄a tinyoor n̄a ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. ³⁵ Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. ³⁶ M nan chuun n̄n̄meen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.’

³⁷ “Le bininyaam ngbaan ga baa mi, ‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun? ³⁸ Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aən̄meen, ti peen si? ³⁹ Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?’ ⁴⁰ Le min Ubərkaan ngbaan ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamən la, naah nan n̄a kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan n̄a tii mi le na.’

⁴¹ “Le m ga bui binib bi si n̄ngangan wəb na, ‘Nimi bi Uwumbər puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbər nan tuur siin kinimbəŋ ni kaawanbir məmək na. ⁴² Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun. ⁴³ M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun n̄n̄meen, naa nan peen mi. M nan bun, naa

nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.’

⁴⁴ “Le bi mu ga baa mi, ‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aanmeen, bee aa ye ubun, bee aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?’ ⁴⁵ Le m ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.’ ⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

26

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waadidiliib, ² “Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.* N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa binib aɔŋaal ni, le bi ti kpaa mi ndɔpuinkoo pu.”

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni, ⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u, ⁵ le ki bui tɔb, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga ŋma tijar.”

Upii ubaa aah nyuj Yesu pu na

(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiŋ ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar. ⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba

---

* 26:2 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸ Waadidiliib aah kan kina na, le bi gee liñuul, ki len ke, “Ba ña u bii tulalee ngbaan kina? ⁹ Ti ba ga ñmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, “Ba ña ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ñan na le ki tii mi. ¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mòmək. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mòmək. ¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la. ¹³ M tuk nimi mbamøn la, baah ga moon tibənyaan tee nin chee itingbaan mòmək ni na, bi ga len waah ña pu na ke binib li teer waabər.”

*Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)*

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbər aatotoorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu ña niñaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamombil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ña biñaal ni na.

*Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na
(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jənn 13.21-30)*

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ñmə boroboro u kaa kpa nnyək na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitin ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Uməməkr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’”

¹⁹ Le Yesu aadidiliib ña waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

²⁰ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan. ²¹ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamøn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi mòmøk baa u ubaabaa ubaabaa, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

²³ Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi. ²⁴ Min Unibøn Aabo ga kpo ke naah ηmee Uwumbør Aagbañ ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tibøbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

²⁵ Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Umòmøkr, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

²⁶ Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbør, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li ηmø man. Nwon le na.”

²⁷ U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbør, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni mòmøk nyu man. ²⁸ Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbør puu tipuupøln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbør di cha pinn bi. ²⁹ M tuk nimi la, maan ki nyu ηsubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanpøon ni, Nte Uwumbør aanaan ni na.”

³⁰ Le bi gaa Uwumbør aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jøn 13.36-38)

³¹ Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni mòmøk ga san ki cha mi. Ni ηmee Uwumbør Aagbañ ni ke ‘Uwumbør ga ku

upihdaan, le ipiih yaa.’† ³² Buyoonn Uwumbør ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatiņ ni.”

³³ Le Piita bui u, “Bi mòmøk yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁴ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamøn la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

³⁵ Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib mòmøk mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbør pu na

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbør.” ³⁷ Le u di Piita ni Sebedee aajapətiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyan. ³⁸ Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

³⁹ Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbør, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn.”

⁴⁰ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi də geen; le u baa Piita, “Naa ŋmaa li ka lik kikiruk kibaa aa? ⁴¹ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbør, aan ki taa koo ntəŋ ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pəə.”

⁴² Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbør, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ŋa.” ⁴³ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki də geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

⁴⁴ Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbør taataa, ki ki bui u tibør tichachaan ngbaan. ⁴⁵ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki də geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibøn

† 26:31 : Lik Sekaria 13.7.

Aabo ki di ŋa titunwanbirdam aarjaal ni la. ⁴⁶ Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jɔnn 18.3-12*)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[‡] na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, “Umɔmɔkr, aa pɔɔ ɔɔ?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njɔ, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpɔɔn. ⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimɔk yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbɔr kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer ŋichur kipiik ni ŋilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa ŋa kina kan, maan gbiin Uwumbɔr Aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kinipaak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni ŋichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? M nan bi Uwumbɔr Aadichal ni iwiin mɔmɔk, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le naa chuu mi. ⁵⁶ To, nimina mɔmɔk ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na.”

Le waadidiliib mɔmɔk san cha u.

[‡] 26:48 : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jənn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbər aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbər aakaal aaməmək ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butəb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məmək ban binib bi ga məlñ inyamən ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan məlñ inyamən paan u. ⁶⁰ Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyaməndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ ke uja ngbaan bui ke u ga ŋmaa gbaa wii Uwumbər Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶² Le Uwumbər aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³ Le Yesu si ŋmin. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbər u fu na pu, aa ye Uwumbər Aajapəən Kristo u Uwumbər lee u na aan saa ye?”

⁶⁴ Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibən Aabo ka Uwumbər aəŋangii wəb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶⁵ Waah len kina na, le Uwumbər aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa ŋəŋ Uwumbər la. Taa ki ban seeraadam. Ni ŋun waah sii Uwumbər pu na. ⁶⁶ Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U ŋeer ti ku u la.”

⁶⁷ Le bi teei timəətan ŋa unimbil wəb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, ⁶⁸ ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbər aabənabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jõnn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Piita nan ka lichiln ni. Le usapõõn u ye ututunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiḡ aanii na chee.”

⁷⁰ Le u nee bi mòmøk aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,” le ki buen kikaakpaak ni. ⁷¹ Le usapõõn uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiḡ aanii na chee.”

⁷² Le u ki nee ki puu Uwumbør ke waa nyi u.

⁷³ Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamõn, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

⁷⁴ Le u ki puu Uwumbør, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mõn nnyamõn kan, Uwumbør daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. ⁷⁵ Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

27

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jõnn 18.28-32)

¹ Ki woln kitaak le Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib mòmøk kpokl baah ga ḡa pu ki ku Yesu na.

² Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitiḡ ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di ḡa uḡaal ni.

Judas aah ku ubaa pu na

(Lituln 1.18-19)

³ Tõ, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamobil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, ⁴ le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabɔr. Ni ye saabɔr la.”

⁵ Le u di ɲimombil ngbaan di lii Uwumbɔr Aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ɲɲmin le ki kpo.

⁶ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib pii ɲimombil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamombil ɲa Uwumbɔr aamombil ni.” ⁷ Le bi kpokl baah ga ɲa ɲi pu na, le ki di ɲi daa Kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima. ⁸ Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatiɲ” ki nan saa dandana wee.

⁹⁻¹⁰ Le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbɔr aah tuk bi pu na. ɲimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”*

Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jɔnn 18.33-38)

¹¹ Bi nan di Yesu ti siin kitiɲ ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.” ¹² Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

¹³ Le Pailat baa u, “Saa ɲun baah bii si sakpen pu na aa?”

¹⁴ Le Yesu si ɲmin, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jɔnn 18.39-19.16)

¹⁵ Njim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na ki lii. ¹⁶ N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas. ¹⁷ Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban m nyan ɲma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u

* 27:9-10 : Lik Sekaria 11.12-13.

bi yin u ke Kristo ngbaan na?" ¹⁸ Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa uŋaal ni.

¹⁹ Buyoonn u bi ji Yesu tibər na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa ŋa uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u daŋ tidaŋ ti muk u sakpen na kinyeek na.

²⁰ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu. ²¹ Tɔ, le Pailat ki baa bi, "Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?"

Le bi bui u, "Di Barabas lii."

²² Le Pailat baa bi, "Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga ŋa u kinye?"

Le bi məmək bui u, "Kpaa u ndəpuinkoo pu."

²³ Le u ki baa bi, "Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?"

Le bi moo tar mɔwɔn pu ke, "Kpaa u ndəpuinkoo pu," le ki ban bi ŋma tijar.

²⁴ Pailat mu kan ke waan ŋmaa ŋa nibaa, le ki ban nnyun, ki ŋir uŋaal binimbil ni, ki len ke, "Uja nyaan ngbaan aasin aa bi ŋŋaal ni. Ni ye nimi aabər la."

²⁵ Le bi məmək bui u, "Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aarŋaal ni."

²⁶ Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu ŋinaalab, le ki di u ŋa biŋaal ni, bi ti kpaa u ndəpuinkoo pu.

Butəb aajab aah yook Yesu pu na

(Mak 15.16-20; Jənn 19.2-3)

²⁷ Butəb aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u. ²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libəkumaln peen u, ²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chiŋ u, ki di lidabil ŋum uŋangii ni ke ubər na, le ki gbaan unimbiin ni, ki ŋa u mbənyun, ki bui u, "Juu yaab Aabər, aa pɔɔ ɔɔ?" ³⁰ le ki teei timəwtan ləe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil

paab. ³¹ Baah ŋa u mbɔɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jɔnn 19.17-27)

³² Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatiŋ aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Baah fuu nima chee na, ³⁴ le binib bibaa di ndaan ni nnyɔk ki di ŋmal tɔb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na,† ³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan ŋmee kigbaŋ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Kigbaŋ ngbaan len ke, “Yesu u ye Juu yaab Aabɔr na le na.” ³⁸ Le bi di bififiirb bilee mu kpaa idɔpuinkee pu. Bi nan di ubaa kpaa uŋangii wɔb, ki di uken kpaa uŋangan wɔb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, sunn ni ndɔpuinkoo pu, ki ŋmar.”

⁴¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib mu ŋa u mbɔɔnyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal biken lir, kaan ŋmaa gaa ubaa lii ki ŋmar. U yaa ye Juu yaab Aabɔr kan, u sunn ni ndɔpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbɔr ki kii, ki bui ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Uwumbɔr yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana.”

---

† 27:35 : Lik Ilahn 22.18.

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaa u chee idɔpuinkee pu na mu sii u kina.

Yesu aah kpo pu na

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30)

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke, “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”[‡]

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah nɔn waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.” ⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di nja lidabil pu ki di nja umɔb chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. Le kitiŋ deŋ, le nɔtakpasakpiin chuu war. ⁵² Njikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbɔr aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan njikaakul ngbaan ponn ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mɔk binib pam.

⁵⁴ Butɔb aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ aah deŋ pu na, ki kan tiwan nimɔk nja na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbamɔn, u sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene;

[‡] 27:46 : Lik Ilahn 22.1.

uken mu ye Mari, u ye Jems ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajarotiib aana.

Baah sub Yesu pu na

(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jønn 19.38-42)

⁵⁷ Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu. ⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.” Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di leŋ mbisamɔb, le ki buen. ⁶¹ Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbɔk kitakpaluŋ ngbaan.

Bikikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyamɔndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamɔn mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tɔ, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li leŋ likaakul aamɔb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

28

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jønn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeeek ni. ² Le kitij denj sakpen; ba pu? Uwumbør aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ki fik.

⁵ Le Uwumbør aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpa u ndɔpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba dɔ nin chee na, ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbør aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u. ¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

Bikikiirb aah mɔln inyamɔn pu na

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbør aatotoorninkpiib tiwan nimək ŋa na. ¹² Le Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun tɔb chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ŋmann binib ke naah dɔ geen kinyeeek na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni. ¹⁴ Kitij aaninkpel yaa ŋun ke ni len ke ni dɔ geen, ki yaa jin nimi tibør kan, ti ga nyan nimi.”

¹⁵ Le bikikiirb ngbaan gaa ñimombil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23; Lituln 1.6-8)

¹⁶ Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijoon libaa paab, Galilee aatiŋ ni, Yesu aah nan mək bi nin chee na.

¹⁷ Le Yesu fuu ni bi chee. Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni. ¹⁸ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tii mi mpəən məmək, paacham ni taab.

¹⁹ Li cha man ñinibol məmək chee, ki ti ŋa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbər, ni min Ujapəən, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na məmək. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn məmək, ki nan saa dulnyaa aadoon.”

Uwumbør aagbar

Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

